

Laima Vincė: „Grįžimas kaip bandymas suprasti savo tapatybę“

2023 gegužės 9 d. [Interviu](#) [Naujienos](#) [Tinklaidė](#)

Žmonės ir tekstai

LAIMA VINCĖ:
„Grįžimas kaip bandymas
suprasti savo tapatybę“

Šį kartą Lietuvos rašytojų sąjungos tinklalaidėje „Rašytnamis“ viešėjo rašytoja, poetė, vertėja, pedagogė, dailininkė Laima Vincė. Atmintis, postatmintis, kultūrinė trauma – temos, kurias savo ir Šiaurės Amerikos lietuvių išeivių kūryboje bei gyvenimų istorijose nagrinėja L. Vincė. Laidos viešnia iš istorinės, kultūrinės ir psichologinės perspektyvų žvelgia į trauminę patirtį, ne tik palikusią istorinę žymę, bet ir persiduodančią iš kartos į kartą. L. Vincė – rašytoja, išleidusi daugiau kaip 20 knygų lietuvių ir anglų kalbomis, prestižiniuose leidiniuose skelbianti straipsnius. Ji savo patirtimi noriai dalinasi ne tik su plačiąja visuomene, bet ir su studentais bei trauminę patirtį patyrusiais žmonėmis: jau daug metų dėsto kūrybinį rašymą ir literatūrą Pietų Meino valstybiniame universitete (*University of Southern Maine*), veda kūrybines dirbtuves. Apie siekį sutvirtinti savo tapatybės pamatus, supažindinti Vakarų pasaulį su mažai žinoma skaudžia Lietuvos istorijos dalimi ir norą padėti išgyti nuo kultūrinės traumos viešnia kalbėjosi su rašytoja, filosofe, humanitarinių mokslų daktare Aušra Kaziliūnaite.

Susipynusi L. Vincės tapatybė ir kolektyvinė išeivijos atmintis

Laima Vincė – trečiosios kartos Amerikos lietuvė, gimusi Niujorko priemiestyje. Būdamą paauglė mokėsi Vokietijoje, Vasario 16-osios gimnazijoje, vėliau dėstė amerikiečių ir britų literatūrą Pekine, Honkonge, galiausiai nusprendė įsikurti Vilniuje. Nors didžiąją gyvenimo dalį praleido JAV, tiek rytietiškoji, tiek Vakarų

Europos mąstysena padarė didelę įtaką rašytojos tapatybei. „Sakyčiau, esu žmogus-mišinys“, – svarsto pašnekovė.

Viešnios teigimu, žmones, užaugusius Amerikoje, bet laikančius save lietuviais, sieja bendra kolektyvinė atmintis ir ji gerokai skiriasi nuo Lietuvoje gimusiųjų. Lietuvos įsivaizdavimas, neturėjus galimybės apsilankyti gyvai, susiformavo iš žodinių bei rašytinių pasakojimų. Kone svarbiausias šaltinis tais laikais buvo „Lietuvos Katalikų bažnyčios kronika“, vienas iš nedaugelio lietuviškų tekstų, tuo metu prieinamų lietuviams. „Mūsų kolektyvinę atmintį suformavo vasaros stovyklos, tautinių šokių ansambliai, šokių šventės. Tas šokis. Susieiti kartu su lietuvišku jaunimu ir šokti kartu. O po to alaus išgerti. Tai buvo viršūnė“, – pasakoja viešnia ir prisimena dramaturgo Kęstučio Nako mintį, kad JAV lietuviai jaučiasi gerai ne Lietuvoje, ne Amerikoje ar Kanadoje, bet būdami kartu.

Laima Vincė. Asmeninio archyvo nuotrauka.

L. Vincė – JAV ir lietuviško kultūrinių gyvenimų dalyvė

Rašytoja aktyviai dalyvauja amerikiečių kultūriniame gyvenime. L. Vincė pastebi, kad kultūrinė JAV terpė milžiniška: žmonės iš viso pasaulio, skirtingi regionai, ideologinių temų įvairovė. Dalis pašnekovės studentų kilę iš indėnų rezervatų, tradicinių Meino genčių, dalis – karo pabėgėliai iš įvairių Afrikos šalių bei jų vaikai. Viešnia tvirtina: „Tokioje erdvėje išmoksti būti labai kuklus, mažas žmogus, nes visko tiek daug, kad neįmanoma aprėpti.“

Nors literatūrinę lietuvių kalbą L. Vincė išmoko tik studijų metais, neseniai išleido knygą „Karantino dienoraštis“ lietuvių kalba. Idėja parašyti knygą spontaniškai kilo karantino metu. Tuo metu rašytoja viena gyveno Juodkrantėje. Skrydžiai iš Europos buvo atšaukti, todėl galimybės grįžti pas artimuosius nebuvo. Susitaikiusi su mintimi, kad karantiną praleis Lietuvoje, pradėjo rašyti trumpas esė feisbuke. Kasdien

atsirasdavo vis daugiau skaitytojų, todėl tinklalaidės viešnia nusprendė, kad reikia pradėti rašyti knygą, kuri pamažu virto memuarais: „Pradėjau rašyti apie savo vaikystę, studijų laikus. Sėdėdama kambaryje Juodkrantėje mintimis galėjau keliauti po visą pasaulį, prisiminti ketverius metus, praleistus Kinijoje – dvejus Honkonge ir dvejus Pekine, – vaikystę Niujorko priemiestyje, studijų laikus Manhatene, Niujorke, laiką, kai mano vaikai buvo maži ir juos auginau saloje, Meine, pasiekiamoje tik retai plaukdamusiu keltu. Karantinas suteikė galimybę reflektuoti pasaulį.“

Dar viena L. Vincės knyga lietuvių kalba – „Apie anuos nepamirštamus laikus. Juozo Lukšos-Daumanto ir Nijolės Bražėnaitės susirašinėjimas“. Tai artimos rašytojos draugės Nijolės Bražėnaitės-Lukšienės-Paronetto ir Juozo Lukšos-Daumanto brandžią meilės istoriją ir vertybinius pasirinkimus liudijantys laišakai. Kitos rašytojos knygos į lietuvių kalbą išverstos iš anglų: „Tai ne mano dangus“, „Mūsų nepalaužė“, „Lenino galva ant padėklo“, „Rašyti gali kiekvienas“, knygos vaikams – „Vaiduoklė svetainėje“, „Juk pažadėjai“. L. Vincė į anglų kalbą išvertė visą poetės Matildos Olkinaitės kūrybą – poeziją, mažąją prozą ir jos dienoraštį – ir sudėjo į vieną leidinį „The Unlocked Diary: The Collected Works of Matilda Olkinaitė“ („Matilda Olkinaitė. Atrakintas dienoraštis: kūrybos rinktinė“, išleido Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas).

Aušra Kaziliūnaitė. Lauros Vansevičienės nuotrauka.

Trauminės patirtys rašytojos aplinkoje

L. Vincės tėvas – karo pabėgėlis iš Lietuvos. „Mano tėvas buvo iš tų nelaimingų žmonių, negalėjusių adekvačiai su savo trauma susigyventi. Jį lankė nerimas. Niekada nežinojai, kokia smulkmena galėjo sukelti nervinį perdegimą. Tik gyvenimo pabaigoje jis pradėjo pasakoti apie išgyvenimus: bombardavimus Vokietijoje, gero draugo žūtį“, – pasakoja viešnia. Jos mama, gimusi Niujorke, pamena, kaip iš Lietuvos į Ameriką ėmė plūsti karo pabėgėliai: per parapijose vykusius šokius vyrai baisiai nusigerdavo. Tai buvo karo traumoti žmonės, jiems užsimiršti padėjo alkoholis.

Pašnekovė pasakoja, kad jos artimoje aplinkoje buvo daug traumos paliestų žmonių: „Supratau, kad nuo traumos niekur nepabėgsi. Trauma persiduoda iš kartos į kartą. Ėmiau domėtis, ar trauma persiduoda

genetiniu būdu, ar per šeimos dinamiką. Kaip persiimame trauma iš tėvų, senelių, prosenelių? Suvokiau, kad Lietuva, tokia maža šalis tarp didelių, įtakingų šalių, istoriškai karta iš kartos yra patyrusi labai daug traumų. Kaip žmonės su ta trauma gyvena? Kaip su ja susidoroja?”

Laima Vincė. Asmeninio archyvo nuotrauka.

Traumos tema L. Vincės kūryboje ir moksliniuose tyrimuose

L. Vincėi, tiek kaip rašančiajai grožinę literatūrą, tiek kaip mokslininkei, svarbi traumos tema. Ji prisimena, kad apie trauminę patirtį mąstyti pradėjo po teroristinio išpuolio Pasaulio prekybos centre, kai vedė kūrybinio memuarų rašymo seminarus. Viešnią nustebino, kad praktiškai visi studentai tą semestrą rašė apie trauminę patirtį, susijusią su karu. Vienų tėvai kovojo Vietnamo kare, kitų – Korėjos, trečių tarnavo JAV kariuomenėje ir dalyvavo įvairiose karinėse operacijose. Tai patraukė rašytojos dėmesį ir privertė susimąstyti, kodėl studentai mąsto apie trauminę patirtį ir patys ją išgyvena. L. Vincė suvokė, kad trauma persiduoda iš kartos į kartą to nesuprantant sąmoningai.

L. Vincė parašė disertaciją, kurioje tyrinėjo anglakalbę lietuvių išeivijos literatūrą. Domėjosi, kaip po karo į JAV atvykę lietuviai ir jų vaikai prisimena skaudžią, sunkiai apčiuopiamą patirtį ir siekia pasidalinti išgyvenimais su anglakalbiais skaitytojais. Rašydama disertaciją sužinojo, kad labiausiai trauminė patirtis susijusi su Holokaustu. Vertinant Holokausto aukų, antros ir trečios kartos JAV žydų, literatūrą, trauminių patirčių geografinė zona žymėtina Rytų Europoje, o analizuojant etninių lietuvių katalikų literatūros perspektyvą – Lietuva. „Pradėjau suvokti, kad Amerikos ir Kanados lietuvių kilmės rašytojams grįžimas namo buvo ne turistinė kelionė, o gyvybiškai svarbus reikalas. Grįžimas kaip bandymas suprasti savo tapatybę“, – tvirtina L. Vincė.

Rašydama disertaciją L. Vincė pasakoja perskaičiusi kone šimtą lietuvių kilmės autorių knygų apie Lietuvą. Ją nustebino, kad dauguma autorių, niekada nesilankę Lietuvoje, rašė apie istorinę traumą: Sibirą, trėmimus, Antrąjį pasaulinį karą, Holokaustą. Pasidomėjusi tų rašytojų karjeromis L. Vincė atkreipė dėmesį, kad, nors gimę ir užaugę JAV ar Kanadoje ir turėję galimybę laisvai rinktis, kokia tema kurs, jie patys pasirinko rašyti apie Lietuvą. Viešnios nuomone, viena vertus, lietuvių išeiviai kuria šia tema dėl tapatybės paieškų, kita vertus, siekdami pristatyti JAV ir Kanados skaitytojams Lietuvos istoriją. L. Vincė susipažino ne tik su lietuvių kilmės autorių literatūra, bet ir pačiais autoriais. Prasmingi, gilūs pokalbiai apie atmintį, postatmintį, identitetą nugulė akademinėje knygoje „Vanished Lands: Memory and Postmemory in North American Lithuanian Diaspora Literature“ („Dingusios tautos: Atmintis ir postatmintis Šiaurės Amerikos lietuvių kilmės rašytojų literatūroje“, išleido „Peter Lang Publishing“), kurią bus galima įsigyti jau šį rudenį.

Laima Vincė. Asmeninio archyvo nuotrauka.

Trečiosios kartos trauminė atmintis

Įdomu, kad pradėjusi tyrinėti psichologines knygas, L. Vincė suvokė, kad trečioji karta daug sunkiau išgyvena trauminę patirtį. „Sunkiau nei antroji ir, netgi, nei pirmoji karta. Ta karta, kuri gimsta Holokausto aukų šeimose, žino, kad jų giminės nukentėjo, tačiau iki galo nesuvokia tos patirties. Tai patvirtina visa mokslinė medžiaga. Pirmoji istorinę traumą išgyvenusi karta apie savo traumą arba kalba visą laiką, arba nekalba visai. Antroji karta suvokia, kad kažkas tragiška nutiko jų tėvams, bet dažniausiai auga kitoje kultūroje. Trečioji karta tiek atitolusi nuo pirminės traumos, kad pasineria į fantazijų pasaulį. Dažniausiai ši karta nebeturi gyvo ryšio su pirmąja karta, yra užaugusi kitoje kultūroje, turi tik informacijos nuotrupas ir pasitelkia vaizduotę“, – pasakoja pašnekovė.

Laima Vincė. Asmeninio archyvo nuotrauka.

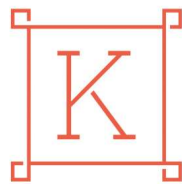
Mokslinės patirties pritaikymas praktikoje

Dabar rašytoja dirba prie knygos apie ukrainietes, pasirinkusias per karą likti Ukrainoje. Taip pat rašo apie karo pabėgėles iš Ukrainos ir žmones, kurie pasišvenčia joms padėti. „Tik prasidėjus karui pajutau, kad noriu kaip nors padėti. Tuo metu buvau Lietuvoje, tačiau dėl sveikatos problemų turėjau grįžti į Ameriką“, – pasakoja viešnia. Gulėdama ligos patale L. Vincė sulaukė žinios iš žurnalisto, ieškančio norinčių užrašyti ukrainiečių patirtis. L. Vincė ėmė telefonu bendrauti su karą išgyvenančiomis moterimis. Rašytoja nusprendė apsiriboti moterų patirtimis, nagrinėti, kaip moteris išgyvena karą ir paskleisti žinią JAV apie Ukrainoje vykdomus nusikaltimus prieš žmogiškumą. L. Vincė tikisi, kad jos kūryba padės amerikiečiams išgirsti ukrainiečių balsus, pajauti empatiją ir suvokti jų troškimą gyventi demokratinėje šalyje.

L. Vincė savo gyvenimiška ir mokslinė patirtimi noriai dalijasi ne tik su skaitytojais, studentais, bet ir kultūrinės traumas patyrusiais žmonėmis. „Mano darbas nesibaigia tuo, kad parašau akademinę knygą ar romaną. Dirbu su žmonėmis ir stengiuosi pritaikyti, ką išmokau“, – sako L. Vincė. Ukrainos centre rašytoja vedė kūrybinio rašymo dirbtuves. Ji pasakoja, kad per vieną sesiją moteris iš Mariupolio pasidalino savo istorija: rusai prieš jos akis nužudė sūnų ir vyrą. Nuo to laiko ji nešiojosi nepakeliamą skausmą. Į dirbtuves, kaip pasakoja L. Vincė, atėjo su pokyčio viltimi: tikėjosi atsiverti ir sugrįžti prie anksčiau praktikuoto rašymo. Anot psichiatro Dori Laubo, patirčių išpasakojimas padeda gydyti traumą, tačiau lygiai taip pat svarbu, kad istorija būtų išklaudyta. Būtent tai, L. Vincės nuomone, įvyko mariupolietės atveju. Viešnios tvirtinimu, kūryba – tai tarsi psichologinė terapija, gydanti traumą. Sublimacijos metu įvyksta transformacija: kūrybinis aktas, nesvarbu, ar atneša aukštos meninės vertės rezultatą, ar ne, išlaisvina iš trauminės patirties.

Tekstą pagal tinklalaidės „Rašytnamis“ įrašą parengė Miglė Apyvalaitė.

Lietuvos rašytojų sąjungos veiklą finansuoja Lietuvos kultūros taryba.

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA